

Η Βία κατά των Γυναικών μέσα στην Οικογένεια

Έκδοση της Συμβουλευτικής Επιτροπής για τη
Πρόληψη & Καταπολέμηση της Βίας στην Οικογένεια

Η Βία κατά των Γυναικών μέσα στην Οικογένεια

Η βία κατά των γυναικών μέσα στην οικογένεια αποτελεί πρόβλημα με προεκτάσεις σε ατομικό, διαπροσωπικό, κοινωνικό και οικονομικό επίπεδο. Πέρα από τις επιπτώσεις στο θύμα και τα μέλη της οικογένειας, η βία προκαλεί τον κοινωνικό αποκλεισμό και ευνοεί την αναπαραγωγή λανθασμένων κοινωνικών ρόλων. Οι επιπτώσεις της βίας κατά των γυναικών μέσα στην οικογένεια έχουν τεράστιο οικονομικό κόστος στον κρατικό προϋπολογισμό.

Το πρόβλημα της βίας στην οικογένεια είναι παγκόσμιο και έχει βαθιές ιστορικές καταβολές. Η βία κατά των γυναικών μέσα στην οικογένεια υπήρξε - σε διάφορες εποχές και διαφορετικές κουλτούρες - κοινωνικά αλλά και νομικά αποδεκτή μέθοδος με την οποία ο άντρας «συμμορφώνει» τη σύζυγο, κόρη και μητέρα του. Η κακοποίηση των γυναικών μέσα στην οικογένεια αναγνωρίστηκε στην Κύπρο ως ποινικό αδίκημα το 1994. Η βία στην οικογένεια δύσκολα γνωστοποιείται στο στενό περιβάλλον και ακόμη πιο δύσκολα στο ευρύτερο. Για το λόγο αυτό, επικρατεί η αντίληψη ότι η βία στην οικογένεια δεν έχει μεγάλη έκταση και αφορά μεμονωμένες πληθυσμιακές ομάδες. Η πραγματικότητα όμως είναι διαφορετική. Η βία στην οικογένεια συμβαίνει σε όλες τις χώρες και σε όλες τις κοινωνικές τάξεις. Μπορεί να συμβαίνει πίσω από κλειστές πόρτες, σε ένα χώρο προσωπικό, όμως το πρόβλημα αφορά ολόκληρη την κοινωνία και αποτελεί «δημόσια» και όχι «ιδιωτική» υπόθεση. Στον ιδιωτικό χώρο, όπου κάθε άνθρωπος έχει την ανάγκη - περισσότερο από οπουδήποτε αλλού - να νιώσει ασφάλεια, αγάπη, στοργή και αφοσίωση, αντίθετα, εισπράττει συναισθήματα μίσους και βίαιη συμπεριφορά.

Τα αίτια της βίας κατά των γυναικών συνδέονται άμεσα με την ανισότητα μεταξύ γυναικών και ανδρών, καθώς και τις κοινωνικό-οικονομικές δομές εξουσίας, τόσο στην δημόσια όσο και στην ιδιωτική ζωή, δημιουργώντας ένα περιβάλλον μέσα στο οποίο η βία κατά των γυναικών γίνεται αποδεκτή. Ως εκ τούτου, η βία διαπράττεται συχνότερα εναντίον των γυναικών και εφόσον παραμένει ανεκτή, εμποδίζει την επίτευξη της πραγματικής ισότητας. Οι Διεθνείς συμβάσεις αναγνωρίζουν τη βία κατά των γυναικών ως μορφή διάκρισης που εμποδίζει σοβαρά την ικανότητα των γυναικών να απολαμβάνουν τα δικαιώματα και τις ελευθερίες τους σε ισότιμη βάση με τους άνδρες.

Τι Είναι Βία Κατά των Γυναικών στην Οικογένεια;

Η άσκηση οποιασδήποτε μορφής βίας κατά της γυναίκας μέσα στην οικογένεια αποτελεί ποινικό αδίκημα. Σύμφωνα με τον Περί Βίας στην Οικογένεια (Πρόληψη και Προστασία Θυμάτων) Νόμο 119(I) του 2000 η βία στο πλαίσιο της οικογένειας περιλαμβάνει:

- οποιαδήποτε πράξη ή συμπεριφορά, ακόμα και παράλειψη η οποία προκαλεί σωματική, σεξουαλική ή ψυχολογική βλάβη.
- σεξουαλική επαφή χωρίς την συγκατάθεση του θύματος.
- περιορισμό της ελευθερίας.

Γυναίκες μέλη της οικογένειας θεωρούνται τα πιο κάτω πρόσωπα:

- Γυναίκες που έχουν συνάψει νόμιμο γάμο, ανεξάρτητα αν ο γάμος υφίσταται ή όχι,
- Γυναίκες που συζούν ή συζούσαν με το σύντροφό τους ως αντρόγυνο,
- Γυναίκες (π.χ. ηλικιωμένες, ανάπηρες ή έγκυες) οι οποίες διαμένουν με οποιοδήποτε από τα πιο πάνω πρόσωπα.

Μορφές Βίας Κατά των Γυναικών στην Οικογένεια

Σωματική βία

Είναι η χρήση σωματικής δύναμης η οποία έχει ως αποτέλεσμα το σωματικό τραυματισμό (εξωτερικό ή εσωτερικό) του θύματος. Η σωματική βία κυμαίνεται από ένα χαστούκι μέχρι την πρόκληση βαριάς σωματικής βλάβης η οποία καταλήγει ακόμα και σε ανθρωποκτονία. Επίσης, η αποστέρηση ιατρικής φροντίδας (σωματικής ή ψυχικής), η στέρηση τροφής και νερού, τα καψίματα με τσιγάρο, ο περιορισμός, ανήκουν στην κατηγορία της σωματικής βίας.

Σεξουαλική βία

Είναι η οποιαδήποτε μορφή σεξουαλικής βίας όπως ο βιασμός, ο εξαναγκασμός σε σεξουαλική πράξη, η αιμομιξία, η μαστροπεία, ο σοδομισμός, η πορνογραφία κ.τ.λ.

Ψυχολογική βία

Η εικόνα που σχηματίζεται όταν οι άνθρωποι φέρνουν στο μυαλό τους τη βία στην οικογένεια είναι οι μώλωπες, τα κτυπήματα, τα γδαρσίματα και οτιδήποτε άλλο γίνεται ορατό στο σώμα του θύματος, υποβαθμίζοντας έτσι την ψυχολογική βία. Παρόλα αυτά, η ψυχολογική βία, αν και αόρατη στο γυμνό μάτι μπορεί να καταλήξει πιο επικίνδυνη ή ακόμη και καταστροφική για το θύμα.

Στις πλείστες περιπτώσεις, η ψυχολογική βία δημιουργεί το έδαφος για την εκδήλωση των άλλων μορφών βίας (σωματικής και σεξουαλικής), με τις οποίες αναπόφευκτα συνυπάρχει. Επιπρόσθετα, στην έννοια της ψυχολογικής βίας εμπεριέχονται και οι μορφές της συναισθηματικής, λεκτικής και οικονομικής βίας. Συγκεκριμένα, η ψυχολογική βία περιλαμβάνει και συμπεριφορές όπως οι πιο κάτω:

- απειλές και εκφοβισμό για άσκηση σωματικής κακοποίησης,
- υποτιμητική συμπεριφορά, περιφρόνηση, συνεχή κριτική και ταπεινωτικές εκφράσεις (αναφορικά με την προσωπικότητα, την οικογένεια, τους φίλους, το παρελθόν, το σώμα, το ντύσιμο, την ερωτική επιθυμία ή συμπεριφορά κ.τ.λ.),
- απειλή για μόνιμη αποστέρηση των παιδιών (σε περίπτωση που υπάρχουν παιδιά),
- ψέματα, αδιαφορία,
- απομόνωση από φίλους και συγγενείς,
- επέμβαση στον προσωπικό χώρο (άνοιγμα αλληλογραφίας, ημερολογίων, έλεγχο τηλεφωνημάτων, αιφνιδιαστικές εμφανίσεις κ.τ.λ.),
- φωνές, βρισιές και χυδαιότητες, σπάσιμο αντικειμένων κ.τ.λ.,
- ενοχοποίηση, εκφοβισμό, δυσφήμιση, διαστροφικές συμπεριφορές, σεξισμό, ρατσισμό, άρνηση της διαφορετικότητας, στερήσεις,
- εκδίωξη από το σπίτι, απειλές κατά της ζωής της γυναίκας ή των παιδιών της, απειλές για αυτοκτονία ή απειλές για απαγωγή των παιδιών.

Τα σημάδια της ψυχολογικής βίας που προκαλούνται στον ψυχισμό παραμένουν αόρατα και οι συνέπειες από αυτή τη μορφή κακοποίησης είναι δυσδιάκριτες από το κοινωνικό σύνολο. Οι επιπτώσεις είναι ιδιαίτερα σοβαρές και μπορούν να επιφέρουν χρόνια προβλήματα στη γυναίκα-θύμα. Τέτοιες επιπτώσεις μπορεί να είναι:

- συνεχόμενο και εντεινόμενο άγχος,
- συναισθήματα φόβου
- κατάθλιψη
- απομόνωση, μοναξιά
- αυτοκτονικές τάσεις ή απόπειρες
- εξαρτώμενες σχέσεις
- χαμηλή αυτοεκτίμηση
- ενοχές
- χρήση εξαρτησιογόνων ουσιών (π.χ. αλκοόλ, ναρκωτικά κ.τ.λ).

Οικονομική εκμετάλλευση

Αυτή η μορφή κακοποίησης εκτείνεται από τον πλήρη έλεγχο στη διαχείριση των οικονομικών μέχρι την οικονομική εκμετάλλευση ως και την προώθηση σε πορνεία. Περιλαμβάνει, επίσης, την παράνομη ή εσφαλμένη χρήση και διαχείριση των χρημάτων ή της περιουσίας της οικογένειας, την οικονομική στέρηση και την εξάρτηση της γυναίκας, την εκμετάλλευση της κοινής περιουσίας μετά το χωρισμό ή τη διεκδίκηση στα δικαστήρια με διάφορες αξιώσεις με τρόπο καταχρηστικό, προκειμένου η γυναίκα να εξαντληθεί και να ταλαιπωρηθεί.

Κοινωνική απομόνωση

Η κατηγορία αυτή αναφέρεται στην επιβολή της κοινωνικής απομόνωσης του θύματος. Ο θύτης αφαιρεί το δικαίωμα από τη γυναίκα για οποιαδήποτε κοινωνική επαφή ή παρακολουθεί τις επαφές της με τους φίλους, την οικογένεια και το ευρύτερο κοινωνικό της περιβάλλον (ελέγχει πότε θα βγει από το σπίτι, που θα πάει, ποιούς θα συναντήσει κ.τ.λ.).

Αυτό, μπορεί να προκύπτει ακόμα και όταν το ζευγάρι έχει χωρίσει και η βία (διαπληκτισμοί, σωματική κακοποίηση, βρισιές κ.τ.λ.) επεκτείνεται πέραν από την ίδια τη γυναίκα, σε άλλα σημαντικά για αυτήν πρόσωπα (συντρόφους, φίλους, συγγενείς κ.τ.λ.).

Άλλοι τρόποι άσκησης βίας είναι η άμεση ή έμμεση παρακολούθηση της προσωπικής ζωής της γυναίκας, η καταστροφή της περιουσίας της, η συκοφαντία, η άσκηση επιρροής ή απειλών στους εργοδότες της προκειμένου να μην προσληφθεί ή να απολυθεί από κάποια εργασία, η αποστέρηση της ιατρικής φροντίδας, της εκπαίδευσης και της εργασίας, καθώς και η στέρηση της ελευθερίας της.

Γιατί οι Γυναίκες δεν Καταγγέλλουν την Κακοποίησή τους;

Δέσμιες των κοινωνικών αντιλήψεων και συχνά της οικονομικής εξάρτησής τους από τους θύτες, πολλές γυναίκες υποφέρουν σιωπηλά, γίνονται παθητικές, δύσκολα αναγνωρίζουν το πρόβλημα και ακόμη πιο δύσκολα κάνουν κάτι γι αυτό. Συνήθως, αυτοενοχοποιούνται στην προσπάθειά τους να καλύψουν το θύτη. Παρόλα αυτά, το πρόβλημα εξακολουθεί όχι μόνο να υπάρχει αλλά και να εντείνεται.

Ο φόβος, η ντροπή, οι προκαταλήψεις, οι παραδοσιακές κοινωνικές αντιλήψεις για την οικογένεια και το ρόλο των φύλων, καθώς και η ελλιπής ενημέρωση για τα δικαιώματα της γυναίκας, είναι παράγοντες που κρατούν τα στόματα των γυναικών κλειστά. Η απροθυμία των γυναικών να καταγγείλουν την κακοποίησή τους στις Αρχές οφείλεται σε διάφορους λόγους. Τα θύματα φοβούνται την πιθανότητα εκδίκησης εναντίον τους, ή εναντίον των παιδιών τους. Επίσης, υπάρχει ο φόβος του κοινωνικού διασυρμού της οικογένειας, ιδιαίτερα στις μικρές κοινωνίες και στις περιπτώσεις όπου οι θύτες είναι δημόσια πρόσωπα (πολιτικοί, οικονομικοί παράγοντες κ.τ.λ.). Επιπρόσθετα, τα θύματα φοβούνται για τη διάλυση της οικογένειας, ιδιαίτερα στις περιπτώσεις όπου υπάρχει οικονομική και συναισθηματική εξάρτηση από το θύτη, γεγονός που επιδεινώνεται στις περιπτώσεις όπου υπάρχουν παιδιά. Όλα τα πιο πάνω έχουν ως αποτέλεσμα ένας μεγάλος αριθμός περιστατικών βίας στην οικογένεια να μην δημοσιοποιείται στις Αρχές, οδηγώντας έτσι σε μια υποβαθμισμένη στατιστική εικόνα του φαινομένου.

Εγκλωβισμός του Θύματος

Δεν είναι εύκολο για μια γυναίκα να παραδεχθεί ότι υφίσταται οποιασδήποτε μορφή βίας. Ούτε και είναι εύκολο για μια γυναίκα να βρει τρόπο να ξεφύγει από μια τέτοια κατάσταση. Στη σχέση θύτη-θύματος διαπιστώνεται συχνά το φαινόμενο η γυναίκα-θύμα να πείθεται ότι έχει την απόλυτη ευθύνη για τις πράξεις του θύτη. Ο θύτης, για να διατηρήσει τη κυριαρχία του, εφαρμόζει διάφορες τακτικές οι οποίες αποσκοπούν στον έλεγχο των συναισθημάτων και της συμπεριφοράς της γυναίκας. Με αυτή του την ψυχολογική/συναισθηματική παραπλάνηση, ο θύτης πείθει τη σύντροφο του ότι είναι η μόνη που τον καταλαβαίνει και είναι σημαντική για εκείνον.

Η σημασία που δίνει η γυναίκα για την ευημερία του συντρόφου της καταλήγει ως ένα ισχυρό όπλο στα χέρια του θύτη που θα χρησιμοποιηθεί αργότερα εναντίον της. Αν η γυναίκα προσπαθήσει να ξεφύγει από τη σχέση, ο θύτης θα την κρατήσει συναισθηματικά όμηρό του λέγοντάς της ότι είναι αχάριστη και σκληρή απέναντί του αφού γνωρίζει ότι είναι το μοναδικό πρόσωπο που μπορεί να εμπιστευτεί, να τον στηρίξει και να τον κατανοήσει. Με ψυχολογική πίεση, το φόρτωμα ενοχών και την απειλή άσκησης σωματικής βίας (π.χ. σφίξιμο, ταρακούνημα κ.τ.λ.), η γυναίκα τελικά υποκύπτει νιώθοντας ενοχές και ντροπή για τα όσα προκάλεσε.

Σε περιπτώσεις που η γυναίκα επιχειρεί να αντιδράσει, συνήθως ο θύτης κλιμακώνει τις μεθόδους του σε πιο απειλητικές στρατηγικές ελέγχου, όπως η απειλή ότι θα κάνει κακό στον εαυτό του ή ακόμη και να αυτοκτονήσει. Έτσι, ο θύτης καταφέρνει, για ακόμη μια φορά, να κάνει τη σύντροφο του να νιώσει υπεύθυνη για την ευημερία του με αποτέλεσμα εκείνη να ενδώσει στις παράλογες απαιτήσεις του.

Ο συναισθηματικός κόσμος της γυναίκας αρχίζει να καταρρέει και σιγά-σιγά χάνει τον αυτοσεβασμό της. Είναι φοβισμένη και απομονωμένη. Ο σύντροφός της κατάφερε να της δημιουργήσει το αίσθημα της ενοχής με αποτέλεσμα να βυθίζεται όλο και περισσότερο στον πόνο. Η γυναίκα αρχίζει να εκδηλώνει καταθλιπτική συμπεριφορά καθώς και ανησυχία, ενώ η ανάγκη της για απομόνωση αυξάνεται. Τότε, συχνά γίνεται αυτοκαταστροφική και πλήρως εξαρτημένη από το θύτη. Ακόμη και αν ο σύντροφος την απατάει, της λειψύματα, την εκμεταλλεύεται ή την κλέβει, αυτή παραμένει εγκλωβισμένη μέσα στον κύκλο της βίας για να μη δώσει την οποιαδήποτε αφορμή, αφού έχει «πεισθεί» από το θύτη ότι αυτή ευθύνεται για την άσχημη συμπεριφορά του.

Η βία στην οικογένεια επηρεάζει το οικογενειακό και φιλικό περιβάλλον το οποίο, αναπόφευκτα, θα εμπλακεί με το να προσπαθήσει να προειδοποιήσει το θύμα ή ακόμη να απειλήσει τον θύτη να δώσει τέλος σε αυτή τη βίαιη συμπεριφορά. Τις πλείστες φορές, οι γονείς του θύματος έρχονται σε σύγκρουση με την κόρη τους η οποία ενώ συνειδητοποιεί την κατάσταση της, εντούτοις, παραμένει ανίκανη να αντιδράσει.

Ο Κύκλος της Βίας

Πώς όμως εξηγείται το γεγονός ότι μια γυναίκα αποφασίζει να παραμένει με έναν σύντροφο που την κακοποιεί; Μια από τις θεωρίες που προσπαθούν να ερμηνεύσουν το φαινόμενο είναι «ο κύκλος της βίας» (Walker, 1987) ο οποίος αποτελείται από τρεις φάσεις:

- **Αυξανόμενη ένταση**
Στη διάρκεια της φάσης αυτής υπάρχει σχετικά μικρός βαθμός βίας με σπρωξίματα, απειλές, λεκτικές προσβολές και απόδοση ευθυνών στο θύμα. Η γυναίκα μπορεί να προσπαθήσει να καταπραΰνει το θύτη με το να κάνει ό,τι αυτός θέλει, ή αποφεύγοντας τον.
- **Φάση της έκρηξης**
Στη φάση αυτή εκδηλώνεται το βίαιο ξέσπασμα. Ο θύτης μπορεί να προκαλέσει ζημιές στο χώρο και κατόπιν να επιτεθεί λεκτικά ή/και να τραυματίσει τη σύντροφό του.
- **Φάση της ηρεμίας**
Στη φάση αυτή, συνήθως ο θύτης εκφράζει τη μεταμέλειά του και γεμίζει με δώρα τη σύντροφό του, εκλιπαρώντας για συγχώρεση, ενώ υπόσχεται ότι θα αλλάξει και δεν θα γίνει ξανά βίαιος. Η φάση αυτή χαρακτηρίζεται και ως «η πλάνη του παραδείσου» γιατί η γυναίκα, προσπαθώντας να εκπληρώσει την υγιή ανάγκη της για αγάπη και φροντίδα, ανταποκρίνεται και συνδέεται με τη στοργική πλευρά του θύτη.

Η γυναίκα που βιώνει οποιαδήποτε μορφή βίας στην οικογένεια δεν πρέπει να μένει μόνη αλλά να προσπαθήσει να βρει τη δύναμη να αναζητήσει βοήθεια. Η ανοχή και η σιωπή το μόνο που κάνουν είναι να επιδεινώνουν το πρόβλημα με αποτέλεσμα η ζωή του θύματος να καταλήγει έρμαιο στα χέρια του θύτη. Η θεραπεία της βίας στην οικογένεια είναι μια βαθμιαία διαδικασία που έχει στόχο να βοηθήσει το θύμα να ελευθερωθεί από το θύτη. Η γυναίκα-θύμα χρειάζεται να συνειδητοποιήσει ότι δεν ευθύνεται αυτή για τη βίαιη συμπεριφορά του συντρόφου της. Με την κατάλληλη ψυχολογική στήριξη, η γυναίκα μπορεί να επανακτήσει την αυτοπεποίθησή της, να πιστέψει ξανά στον εαυτό της και να δημιουργήσει τη ζωή και τη σχέση που πραγματικά επιθυμεί και της αξίζει.

ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ ΠΟΥ ΜΠΟΡΟΥΝ ΝΑ ΒΟΗΘΗΣΟΥΝ

- Σύνδεσμος Πρόληψης & Αντιμετώπισης
της Βίας στην Οικογένεια
Κέντρο Άμεσης Βοήθειας
Τηλ.: 1440

- Αστυνομία (Τοπικός Σταθμός)
Άμεση Επέμβαση
Τηλ.: 199 ή 112

• ΝΟΣΟΚΟΜΕΙΑ/ ΠΡΩΤΕΣ ΒΟΗΘΕΙΕΣ

- Επαρχιακά Γραφεία Ευημερίας
Λευκωσία Τηλ.: 22804605,
Λεμεσός Τηλ.: 25811644, 25804535
Λάρνακα Τηλ.: 24828126, 24800101
Πάφος Τηλ.: 26821600
Αμμόχωστος (Παραλίμνι) Τηλ.: 23821551
Μόρφου (Ευρύχου) Τηλ.: 22870582

- Υπηρεσίες Ψυχικής Υγείας Παιδιών & Εφήβων
Λευκωσία Τηλ.: 22405050/51
Λεμεσός Τηλ.: 25873602/08
Λάρνακα/Αμμόχωστος Τηλ.: 24811081, 23815087/88
Πάφος Τηλ.: 26803269

Έκδοση της Συμβουλευτικής Επιτροπής
για τη Πρόληψη & Καταπολέμηση της Βίας στην Οικογένεια
2011